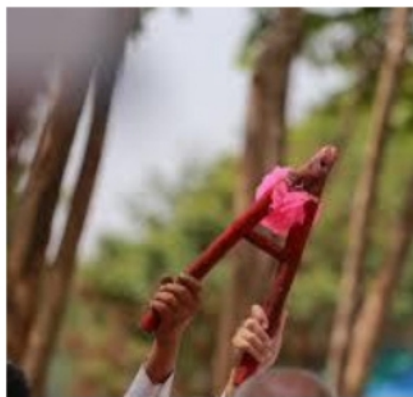

ไม้ก๊ ของชาวไทยเชื้อสายจีน เซียงฮ่อง ของคน ไท – ลาว

กัรติวจน์ ธนภัทรธวานันท์

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

“ไม้ก๊” ของชาวไทยเชื้อสายจีน กับ “เซียงซ้อง” ของคน ไทย - ลาว

กীরติวจน์ ธนภัทรธวานันท์

นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เชื่อว่านักวิชาการในแวดวงการศึกษาหลายท่าน ที่เกิดและเติบโต มาในชุมชนแบบระบบวัฒนธรรมเดียว ซึ่งบางท่านอาจขาดข้อมูลจากชุมชนระบบพหุวัฒนธรรมในการทำความเข้าใจสำหรับบางแง่มุม ด้วยเหตุนี้จึงขอนำข้อมูลบางส่วน จากชุมชนในระบบพหุวัฒนธรรมมาให้ท่านได้แง่มุมในการพิจารณาเพื่อทัศนะต่างๆ อาจมีความบริบูรณ์ขึ้น

อย่างน้อยที่สุด เราทุกคนคงทราบร่วมกันเป็นอย่างดี ว่า ในชุมชนคนอีสานที่ได้รวมตัวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคงมาในชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วนั้น ชาวอีสานเองได้ให้การต้อนรับ ชนชาววัฒนธรรมหนึ่งเข้ามาอยู่ร่วมด้วย อย่างแนบแน่น ไม่เคอะเขินมาเป็นระยะเวลาหนึ่งด้วยเช่นกัน จนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีการผสมผสานกลมกลืน แม้กระทั่งอาจกลืนกลายเป็นไปในหลายๆ ส่วนของวัฒนธรรมโดยไม่รู้ตัวแล้วก็เป็นได้ ชนชาติพันธุ์ที่กล่าวถึงในที่นี้คือ “ชนชาวจีน” ซึ่งได้มีการสานสัมพันธ์ติดต่อกันกับชาวเราทั้งหลาย นับตั้งแต่อดีตมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งมีการอพยพเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่จากประเทศแม่ ซึ่งคือ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ยังดินแดนสยามประเทศภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารขององค์พระมหากษัตริย์ไทย จากจุดที่ลงเรือครั้งแรกและเริ่มต้นชีวิตครั้งใหม่ในแผ่นดินสยาม แล้วค่อยๆ ขยับขยายกระจายกันออกไปอยู่ตามท้องถิ่น ตามภูมิภาคยังส่วนต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งรวมทั้งดินแดนภาคอีสานด้วย

ด้วยระบบภาษา สำเนียงพูด ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี ของชนชาวจีน ผู้ซึ่งเป็นอาคันตุกะใหม่ นี้ ไม่เป็นที่คุ้นหูคุ้นตา และคุ้นเคยแก่ชาวอีสานเท่าใดนัก จึงต้องอาศัยระยะเวลาในการทำความเข้าใจและสื่อสารเชื่อมโยง เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน จนกระทั่งในปัจจุบันเราอาจสามารถกล่าวได้ว่า พี่น้องชาวไทยอีสาน และพี่น้องชาวจีน ได้กลายมาเป็นคู่มือมิตรภาพที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ทั้งยังมีการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมหลายอย่างเข้าด้วยกันได้อย่างงดงาม

อย่างไรก็ตาม หากจะกล่าวถึงด้านความแตกต่างแล้ว เราท่านทั้งหลายก็คงมีความเข้าใจร่วมกันว่า ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทั้งด้วย ภาษาที่ใช้พูดใช้สื่อสาร การแต่งกาย ตลอดจนทั้ง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และ อาหารการกิน ด้วยเราพบเห็นได้ในเชิงประจักษ์จากคุณลักษณะภายนอกดังกล่าว รวมทั้งได้รับทราบจากการศึกษาผ่านระบบต่างๆ ทำให้ทราบว่าระยะทาง ที่ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอาศัยอยู่เป็นถิ่นฐานเดิมนั้น ห่างไกลกันอย่างลิบลับ เราจึงมีความเชื่อพื้นฐาน และหรือ ด้วยสามัญสำนึกในใจ ว่า “ลาวอีสาน กับ จีน” นั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย

หากแต่ในความเป็นจริงในอีกแง่มุมหนึ่ง จากการศึกษาของนักวิชาการด้านมานุษยวิทยาว่าด้วยการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม กลับพบถึงความเชื่อมโยงระหว่างคนทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว ในหลายแง่มุมที่น่าอัศจรรย์ ไม่ว่าจะเป็นผลการพิสูจน์ ดีเอ็นเอ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาภาษาดั้งเดิม กลับพบว่าในอดีตเมื่อนานมาแล้ว กลุ่มชนชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่ม นี้มีความเชื่อมโยงถึงกันได้ อย่างน่าติดตาม

เพื่อให้ผู้สนใจทั้งหลายได้เห็นในแง่มุมบางส่วน ซึ่งท่านที่มีความสนใจในการศึกษาด้านนี้อาจสามารถนำไปขยาย ในมิติที่มีความลึกซึ้ง ซึ่งจะสามารถก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างสูงสุดในการศึกษาในด้านนี้ต่อไป

ในมุมหนึ่งเชื่อว่าหลายท่านคงเคยเห็น หรือหลายท่านอาจมีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรม ทั้งของชาวไทยเชื้อสายจีน และวัฒนธรรมของชาวอีสาน และเชื่อว่าหลายท่านก็คงเคยเห็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ของทั้งสองวัฒนธรรม เช่น การแสดงอุปรากรจีน หรือที่เราคุ้นเคยและนิยมเรียกกันว่า “การแสดงจ๊ว” ในงานประเพณีต่างๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีน , ขบวนเชิดสิงโต , การแสดงเอ็งกอ ในส่วนศิลปวัฒนธรรมของชาว

อีสาน เช่น หมอลำกลอน , กลองยาว , การแสดงโปงลาง เป็นต้น หรือแม้กระทั่ง พิธีกรรม “การล้างป่าช้า” ของชาวจีน และ พิธีกรรม “เต้าเซียงซ้อง” ของชาวอีสาน ซึ่งหากสังเกตจากทั้งสองพิธีกรรมดังกล่าวแล้วจะพบว่า มีสิ่ง ที่คล้ายคลึงกันมาก จนทำให้เกิดข้อคำถามทางวัฒนธรรมขึ้นมากมาย ในพิธีกรรม “การล้างป่าช้า” ซึ่งพิธีสารธารณะกุศลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน จะมี พิธีกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีการ จับไม้รูปแบบเฉพาะ แล้วเดินหรือวิ่ง ไป ยังจุดหรือสถานที่ต่างๆเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งพิธีกรรมนี้มีเองที่มีรูปแบบและวิธีการ ที่คล้ายคลึงกัน กับ “เซียงซ้อง” ที่ชาวอีสานคุ้นเคยเป็นอย่างดี พิธีกรรมทั้งสองของทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวอีสาน มีความเหมือน คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร หวังใจว่าท่านที่มีความสนใจและใส่ใจทางด้านนี้ จะมีทักษะและแง่มุมเพิ่มขึ้นเพื่อ ทำความกระจ่างอันจะยังประโยชน์แก่ทุกๆฝ่ายในกาลต่อไป ในที่นี้ขอนำ พิธีกรรมทั้งสองมาเล่าอย่างย่อเพื่อความเข้าใจในเบื้องต้น ดังนี้

พิธี “จับฮู้กั” และ “ไม้กั”

พิธี “จับฮู้กั” เป็นการประทับทรงผ่านไม้ง่ามชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “กั” คนจีนมักเรียกพิธีนี้ว่า “การจับฮู้กั” โดยที่ไม้กั นั้น มักทำจากไม้มั่งคดตามความเชื่อของชาวจีนเช่น ไม้หลิว, ทับทิม หรือ ไม้ท้อ การลงประทับทรงขององค์เทพเจ้าผ่าน “ไม้กั” นั้นส่วนใหญ่มักพบว่าเป็นที่นิยมในถิ่นของชาวจีน แต่จิ๋ว และ ชาวจีนฮกเกี้ยน เท่านั้น การประกอบพิธี นั้นโดยส่วนใหญ่มักดำเนินการโดย สมาคม หรือ มูลนิธิของชาวจีน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเครือเต็กก่า(จีง) กับ เครือกั๊ยกั (ไต้ฮงโจวซือ) เป็นต้น

“ไม้กั” เป็นไม้ ทำหน้าที่เหมือนกับผีปากกา คือ เมื่อประกอบพิธีแล้วจะมืองค์เทพมาลง และตอบคำถามต่างๆด้วยวิธีเขียนข้อความเป็นอักษรจีน ด้วยภาษาจีน นอกจากนี้ยังเขียนฮู้ (ยันต์จีน) และที่สำคัญคือการนำขี้จุดฝังศพไว้ญาติในพิธี ล้างป่าช้า ทั้งยัง เบิกเนตรเทวรูป (ตามความเชื่อ) ด้วย

“ไม้กั” เป็นความเชื่อตามธรรมเนียมจีน และมีแพร่หลายในคนจีน หลายพวก หลายนิกาย หลายสายซึ่งในรายละเอียดทางความเชื่อก็มีเหมือนและต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ยังมีการพบว่า ชาวจีนกลุ่มอื่นๆ เช่นชาวฮากกา ยังมีการประกอบพิธีเป็นการส่วนตัว โดยไม่เกี่ยวข้องกับมูลนิธิด้วย ชาวฮากกาจะมีการท่องเที่ยวทกลอน หรือ บทสวดมนต์เป็นท่วงทำนองอยู่ตลอดเวลาขณะประทับทรง

การเข้าประทับสู่กัทรังมี 2 แบบ

1. **“ซังกี”** ร่างทรงยังจะพอรู้ตัวอยู่บ้าง สามารถเคลื่อนไหวแต่บังคับตัวเองไม่ได้ แล้วแต่ว่าไม้หลิวที่ร่างทรงจับไว้ในมือจะพาไป

2. **“จี้กั”** ร่างทรงจะเหมือนหลับไปเลย ไม่รู้ตัวว่าได้ทำอะไรไปบ้าง

การประทับทรงของแบบสู่กันั้น จะต้องไม้หลิวศักดิ์สิทธิ์เป็นอุปกรณ์สำคัญ ลักษณะไม้หลิวก็เป็นง่ามจับ 2 อัน คนเข้าทรงจับด้ามหนึ่ง ผู้ช่วยจับอีกด้ามหนึ่ง ใครเคยไปร่วมงานพิธีล้างป่าช้า จะรู้จักไม้หลิว ที่ร่างทรง 2 คนวิ่งถือไม้ไปชี้จุดที่มีศพฝังเป็นอย่างดี ใครไม่รู้จี้กัก็เห็นจะต้องหาโอกาสไปดูที่สมาคมฯ,มูลนิธิ ที่เอ่ยมาด้วยตัวเองจึงจะเข้าใจ

นอกจากไม้หลิวเป็นอุปกรณ์สำคัญแล้ว ก็จะมีกระเบาะไม้ ที่พื้นกระเบาะเป็นแผ่นทองเหลือง เอาไว้สำหรับให้ไม้หลิววิ่งเป็นตัวหนังสือ สมัยก่อนใช้กระเบาะทราย ทุกวันนี้พัฒนามาให้สะดวกขึ้น คือกลายเป็นกระเบาะทองเหลืองอ่านอักษรผ่านลายของน้ำมันต์ ท่านเทพ อาจารย์เมื่อเข้าประทับทรงจะไม่พูดโต้ตอบกับคนด้วยวาจา แต่จะโต้ตอบด้วยการเขียนหนังสือ ซึ่งต้องอาศัยล่าม หรือคนอ่านตัวหนังสือที่ร่างทรงเขียนคนหนึ่ง และต้องมีคนจดข้อความอีกคนหนึ่ง

“เซียงซ้อง” พิธี “เต้าเซียงซ้อง”

“เซียงซ้อง” พิธี “เต้าเซียงซ้อง”

“เซียงซ้อง” เป็นพิธีที่สร้างขึ้นจากความเชื่อในเรื่องผี ใช้ในการเสี้ยมทายเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถหาคำตอบได้ เช่น เสี่ยงทายหาสิ่งของ ที่หายไป ทำนายเกี่ยวกับการทำมาหากิน และขับไล่ผีและสิ่งชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน

“เซียงซ้อง” เป็นที่พึงทางจิตใจของชาวอีสาน ถือเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ จะใช้ก็ต่อเมื่อหมดทางแก้ไข เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ตามกฎหมายของสังคม

อุปกรณ์การทำหุ่นเซียงซ้อง

๑. ซ้องที่ใช้สำหรับใส่ปลา
๒. ไม้ไผ่ขนาดพอดีมือจับ ยาวประมาณ ๖๐-๗๐ เซนติเมตร จำนวน ๒ ท่อน และยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตร จำนวน ๑ ท่อน
๓. กะลามะพร้าวแห้ง ขนาดพอที่จะครอบปากซ้องได้ จำนวน ๑ อัน
๔. เสื่อ กางเกง ขนาดพอที่จะสวมซ้องได้พอดี สีแดงหรือสีดำ จำนวน ๑ ชุด
๕. ผ้าสีแดงขนาดกว้างประมาณ ๒ นิ้ว ยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตร จำนวน ๑ ชิ้น

การทำหุ่นเซียงซ้อง

นำเอาไม้ไผ่ยาวขนาด ๖๐-๗๐ เซนติเมตร จำนวน ๒ ท่อน เสียบทะลุด้านล่างขึ้นไปยังปากช่องเพื่อทำเป็นขา แล้วเอาไม้ไผ่ที่ยาว ๕๐ เซนติเมตร จำนวน ๑ ท่อน เสียบด้านข้างตอนบน เพื่อทำเป็นแขน มัดไม้ไผ่ทั้ง ๓ ท่อนเข้าด้วยกัน และมัดให้แน่นไว้ภายในตัวช่อง เพื่อไม่ให้หลุดออกจากกัน ในขณะที่เซียงซ้องเคลื่อนไหวแรง ๆ ในตอนทำพิธี เมื่อมัดแขนและขาเซียงซ้องแน่นแล้ว ก็เอากะลามะพร้าวแห้งครอบที่ปากช่อง เจาะรูที่กะลา ๓ รู ใช้เชือกร้อยมัดกะลาให้แน่นติดปากช่อง จากนั้นตกแต่งหน้าตา โดยเขียน หน้าตา ปาก จมูก บนกะลามะพร้าวและใส่เสื้อผ้าให้เหมือนมนุษย์มากที่สุด

การทำพิธีปลุกเสกเซียงซ้องจะต้องมีอุปกรณ์ที่จะใช้ในพิธีอย่างครบถ้วน จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตามที่หมอต้องการไม่ได้ เพราะถ้าอุปกรณ์ไม่ครบ เซียงซ้องก็จะไม่ "ลง"

การประกอบพิธีกรรม

พิธีเริ่มด้วยเฒ่าเจ้าไปเชิญวิญญาณของผีปู่ตามารับรู้การทำพิธี เสร็จแล้วหมอปลูกเสกจะเริ่มปลุกเสกด้วยคาถาปลุกเสก โดยหมอปลูกเสกจะนั่งพับเพียบ มีผ้าขาวม้าพาดเฉียงบนบ่า หลังจากนั้นหมอปลูกเสกจะจุดเทียน ๑ คู่ และกล่าวอัญเชิญเทวดาให้มาเป็นสักขีพยาน แล้วกราบ ๓ ครั้ง จากนั้นก็นำผู้ร่วมพิธีกล่าวคำไหว้พระ เมื่อไหว้พระเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้จับเซียงซ้องก็จะมาจับขาเซียงซ้อง จากนั้นหมอปลูกเสกจะรินสุราลงไปในขัน เพื่อทำเป็นน้ำมนต์ สำหรับรดเซียงซ้อง เหมือนเป็นการให้เซียงซ้องดื่ม จากนั้นหมอจะเริ่มท่องคาถาปลุกเสกพร้อมเอาสุรารดที่หุ่นเซียงซ้อง และเริ่มเสี่ยงทายเพื่อต้องการทราบว่าจะวิญญาณของเซียงซ้องมาสิงในหุ่นหรือยัง โดยหมอจะเป็นผู้ถามว่า "ขณะนี้เซียงซ้องมาหรือยัง ถ้ามาแล้วขอให้หุ่นกระตุกกระดิกแรง ๆ ถ้ายังไม่มาขอให้อยู่นิ่ง ๆ " เมื่อหมอล่าวจบ ถ้าหุ่นเซียงซ้องเคยก็แสดงว่าวิญญาณเซียงซ้องยังไม่ เข้าสิง หรืออาจเป็นเพราะผู้จับไม่ถูกใจเซียงซ้องหรือผู้จับทั้งสองธาตุไม่ถูกกันอาจ ต้องเปลี่ยนตัวผู้จับใหม่ถ้าหุ่นเซียงซ้องเคลื่อนไหวก็แสดงว่าวิญญาณเซียงซ้องเข้าสิงแล้ว หากต้องการทราบหรือให้เซียงซ้องทำอะไร ก็จะทราบคำตอบได้จากการเคลื่อนไหวของหุ่นเซียงซ้อง หุ่นจะเคลื่อนไหวในลักษณะโยกตัวไปข้างหน้าและข้างหลัง ซึ่งจะเร็วและแรงมาก หากต้องการทราบที่อยู่ของสิ่งของที่เรารู้หรือมองเห็นได้ เช่น ผีหรือสิ่งของที่ตกหายหรือแหล่งน้ำใต้ดิน และชี้ตัวผู้กระทำผิด หุ่นเซียงซ้องก็จะพาผู้จับทั้งสองวิ่งหรือเดินไปตามหาได้ โดยผู้จับไม่ต้องทำอะไรเพียงแค่จับหุ่นไว้ หุ่นก็จะพาไปเอง

เราจะสามารถกล่าวได้อย่างสนิทใจหรือไม่ว่า ทั้ง “ไม้เกี” , “การจับคู่เกี” ของชาวจีน และ”เซียงซ้อง” , “เต้าเซียงซ้อง” ของชาวอีสานนั้น ในความเป็นจริงแล้ว คือ รากเหง้าทาง วัฒนธรรม และ สาระ ร่วมกันของประชาชนชาวดินแดนแห่งอุษาคเนย์ ซึ่งแม้อกาลเวลาจะ ล่วงเลยผ่านมาเป็นระยะค่อนข้างยาวนาน แต่รากเหง้าแห่งพวกเราที่เคยร่วมกันมา ยังคงทิ้ง เค้าเจือไว้ให้ลูกหลานได้คิดคำนึงถึง ห้วงเวลาที่ผ่านมา อย่างไม่รู้คลาย.....

.....

ภาพทั้งหมดใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณภาพจาก

-<https://board.postjung.com/677946>

-<https://www.blockdit.com/posts/5ec2b0fde732c62c82ed0e18>

-<https://today.line.me/th/v2/article/Qq1z7z>

-<http://oknation.nationtv.tv/blog/phichittoday/2010/07/04/entry-4>

.....

อ้างอิง

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. อีสานเมื่อวันวาน. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2553.
- จ.เปรียญ (นามแฝง). ประเพณีพิธีมงคลไทยอีสาน. กรุงเทพฯ : อำนวยสาส์น, 2530.
- จารุบุตร เรืองสุวรรณ. ของดีอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520.
- ชัยยนต์ เพาพาน. การล่าผีฟ้าในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2533.
- ประยุทธ์ สิทธิพันธ์. พระราชประเพณีและประเพณีชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2524.
- อุทัย เทพสิทธิ. เมืองลาวพี่น้องฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง. กรุงเทพฯ : สหสยามพัฒนา, 2511.
- อุทัย สันธสาร. สารานุกรมไทยเล่ม 10. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2519.

-<https://board.postjung.com/677946>

-<https://www.thairath.co.th/news/local/south/986373>

-<http://www.khaochononline.com/archives/1813>

-https://www.m-culture.go.th/sisaket/ewt_news.php?nid=991&filename=index

-<https://siamrath.co.th/n/201913>

ขอขอบคุณภาพจาก

-<https://board.postjung.com/677946>

-<https://www.blockdit.com/posts/5ec2b0fde732c62c82ed0e18>

-<https://today.line.me/th/v2/article/Qq1z7z>

-<http://oknation.nationtv.tv/blog/phichittoday/2010/07/04/entry-4>

